

– *Hallgass!* – mondta a fiú. – *A halak nem beszélnek.*

Csutak megnémult. Mintha csakugyan a tenger mélyére került volna. De most már maga a fiú beszélt volna ott fent:

– *Elsüllyedt egy hajó az egész rakományával együtt. Mágneses botom van, magához rántja az aranyat. De nemcsak az aranyat. Tegnap kifogtam a kormányost.*

– *Az is valami – bólintott Csutak. Egy pillanatig arra gondolt, talán mégis jobb lenne továbbmenni, de egyszerűen nem tudott elmozdulni. – És mondd, kérlek szépen, mit csinál most a kormányos?*

– *Már magához tért – mondta a fiú. – Holnap már ő megy le bevásárolni.*

– *Az nagyon okos lesz – helyeselt Csutak. – Ha már egyszer megszáradt, akkor igazán lemehet a piacra.*

– *Azt hiszem, ki tudom fogni az egész legénységet – hallatszott odafentről.*

– *Semmi kétség – hallatszott idelentről.*

Egy pillanatra összenéztek. A fiú, aki halászott, és Csutak, aki hal volt a tenger fenekén. Csutak valami olyasmit szeretett volna mondani, hogy »kezeltesd magad, öregem«, de aztán mégis azt mondta, hogy...

– *...legalább egy hétig vízszaga lesz a legénységnek. [...]*

Csutak ellépett az ablak alól. De alig ért a sarokig, maga sem tudta, miért, visszafordult. – Mondd csak – szólt fel az ablaknak. – Mindent kihalászol, ami elveszett?

– *Mindent.*

– *Ha véletlenül az utadba akad egy ló, egy szürke ló...*

Nem kellett folytatnia, a fiú rábólintott.

– *Kihalászom.”*

Én is kihalásznám.

Székely Magda

CIVILKURÁZSI

Mándy Ivánról szeretnék elmondani valamit, arról a Mándyról, aki gyávának tartotta magát.

A Magvető, melynek egyik szobájában a hatvanas évek végén együtt dolgoztunk Márványi Judittal, furcsa cég volt. Az idő tájt az országban, a szerkesztőségekben is, már érződött némi enyhülés – nem így a Kardos György igazgatása alatt álló Magvető Könyvkiadóban, mely, mint valami sajátos zárvány, légmentesen őrizte az ötvenes évek levegőjét. Sokat tudna erről beszélni mindenki, aki akkoriban ott dolgozott, vagy kapcsolatban állt a kiadóval. Odabenn különleges terror légkörében éltünk, egy tébolyult kémelhárító értelmetlen szadista játékeinak kiszolgáltatva. Közben próbáltuk tenni a dolgunkat, hazudozva és ügyeskedve kiadatni a sokáig elhallgatott írókat-költőket, a „tiltott” kategóriából a „tűrt”-be átvarázsolni egy-egy művet – Weöresét, Mészöly Miklósét, Nemes Nagyét, Mándyét, hogy csak őket említsem. És legtöbbször sikerrel, mert

Kardos szívesen tetszelgett abban, hogy ő azt is megjelenteti, amit Illés Endre nem vállal a Szépirodalmiban. (Persze Kardos könnyen lehetett *merész*.) Paranoiás természetét nem is annyira az írók sínylették meg, sokkal inkább mi, közvetlen munkatársai. Hogy milyen volt a hazugság, ígéretes és fenyegetőzés, az indokolatlan jutalmak és büntetések közepette a megfélemlítettség tömény állapotában élni? Ha valakit visolyogtatóan ügyetlen, irracionális és mégis roppant célszerű rágalomhadjárat közepette kiszemelt, hogy elbocsássa, az illetőtől, mintha fertőző beteg volna, úgy tartotta távol magát mindenki, munkatársak, írók egyaránt. Ha lehetett, elkerülték a kiadó folyosóin, gyorsan benyitottak a legközelebbi szobába, és ha mégis összefutottak vele, nem köszöntek, elfordították a fejüket. A munkatársak az állásukat féltették, joggal, hiszen 1968–69-ben már tizenketten távoztak ily módon a Magvetőtől. Az írók pedig könyveik kiadását féltették, szintén joggal. Sokuknak, így Mándynak is, a Magvető volt az egyetlen esélye a megjelenésre. Illés Endre valami okból ki nem állhatta őt.

Kardos György felmondott nekünk is. Ezért eszünkbe se jutott volna ebben a helyzetben a szolidaritás bármi jelére várni. Éltük utolsó heteinket a Magvetőben, körülvéve ettől a dermesztő, személytelen némaságtól, munkáinkat leadva, állás után rohangálva. Szegény, kiszolgáltatott írók persze hogy nem mertek szóba állni velünk.

Mándy kivétel volt. Könyveit általában Judit szerkesztette, de akkor épp nem volt benn nálunk kézirata. Mándy pedig hírül véve, hogy mi van velünk, minden áldott szerkesztőségi napon besétált a kiadóba, tüntetően egyenest a mi szobánkba, elücsörgött, dumált, kávézgatott velünk, majd távozott. Kitarzott mindvégig, míg csak ott voltunk. Hát ennyi. Most talán nem tűnik nagy dolognak. De akkor bizony az volt; bátorság, kiállás, civilkurázsi a javából.

Nem sok igazán bátor emberrel találkoztam életemben. Egy közös tulajdonságuk volt: nem tartották bátornak magukat. Életük néhány megingását, gyöngeségét őrizték csak emlékezetükben, s ez elég volt hozzá, hogy gyötörjék magukat: gyávák. Hogy ekkor meg ekkor bátrak lettek volna? Ugyan. Észre se vették. Számukra ez volt a természetes magatartás. Nem tartották számon, oda se figyeltek talán.

Mándy Iván közülük való ember és író volt.

Kaló Flórián

ESZPRESSZÓK. SÉTÁK. ÉTTERMEK

Mándy áll a pultnál. Rátámaszkodik. Lehet, hogy kapaszkodik? Áll a pultnál a kávéfőző gép mellett. A Művész presszóban... a Lukácsban, ott, az Andrassy úton... a Zserbóban... esetleg a New York kávézójában vagy a régi Szabadság Szálló cukrászdájában. A kávéfőző kisasszonnyal tárgyal. Elmélyülten. Komolyan. Ahogy kell. Az igazán fontos személyekkel. Hogy milyen legyen a kávé. Természetesen *félelmetes*. A pult jó hely. Biztonságos. Kapaszkodni lehet bele. Csak aztán persze tovább kell indulni. Az eszpresszó belső tájai felé. Kicsit imbolyogva. Az utolsó években egyre inkább imbolyogva.